

Izvorni znanstveni rad
UDK 811.163.42'282 : 059 Mikloušić/Kristijanović (497.5) "18"
Primljeno 2022-03-29
Prihvaćeno za tisak 2022-06-01

TRI IZDANJA MIKLOUŠIĆEVA STOLETNOGA HORVATSKOGA KALENDARA – OD KAJKAVSKOGA PREMA ŠTOKAVSKOME?

Barbara Štebih Golub, Zagreb

Sažetak

Temom rada su tri izdanja Mikloušićeva Stoletnoga horvatskoga kalendara: njegov izvornik iz 1819. i dva pretiska, iz 1849. i 1866., koje je priredio Ignac Kristijanović. Na temelju usporedbe triju izdanja daje se odgovor na pitanje u kojoj je mjeri Kristijanović mijenjao Mikloušićev izvornik i je li, u skladu s tadašnjim jezičnopolitičkim strujanjima, štokavizirao njegovu književnu kajkavštinu.

Ključne riječi: Mikloušić, Kristijanović; stoljetni kalendar; jezične mijene

1. Uvod

Kajkavski su književni djelatnici, svjesni gospodarskih i kulturnih prilika u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, u svojem radu uvelike bili usmjereni na izdizanje širokih slojeva iz neznanja i zaostalosti. Stoga O. Šojat (1977: 13–14) ukazuje na to da njihova djela (izvorna, prijevodna ili kompilacije) valja promatrati u tome kontekstu i „čuti“ ne samo ono što govori njihov goli sadržaj već i ono što proizlazi između redaka jer se tek na taj način može otkriti njihova vrijednost.

Drugu polovicu 18. st. i sedam desetljeća 19. st. obilježilo je djelovanje dvojice velikih i značajnih kajkavskih pučkih prosvjetitelja povezanih višestrukim vezama: Tomaša Mikloušića (1767.–1833.) i Ignaca Kristijanovića (1796.–1884.).

Počevši od Kukuljevića¹ gotovo svi Kristijanovićeви biografi ističu njihove rodbinske veze. Mikloušić je, naime, bio polubrat Kristijanovićeve majke i aktiv-

---

¹ Kukuljević (1875: 57). V. i Tkalčić (1884: 2), Pasarić (1884: 337), Prohaska (1919: 147), Šojat (1968: 12).

no sudjelovao u dječakovu odgoju i obrazovanju. Ignac je kod ujaka provodio školske praznike, a ovaj ga je nagovorio „da se literaturi posveti, nadajući se tako u vlastitoj krvi naći zamjenika na književnom polju“ (Tkalčić 1884a: 2).² O. Šojat (1962: 69) pretpostavlja kako je Mikloušić nagovorio Kristijanovićeve roditelje da dječaka daju u svećenike.

Mikloušićevim posredovanjem Kristijanović je nekoliko je godina P. J. Šafaříku dostavljao podatke za njegovu povijest književnosti Južnih Slavena, a ujak ga je upoznao i s J. B. Kopitarom³ s kojim je od 1831. do 1841. u pismima razmjenjivao mišljenja o jeziku i jezičnoj politici te dijelio animozitet prema Lj. Gaju i ilircima.

Mikloušića i Kristijanovića povezuju dakle rodbinske veze, prijateljstvo, svećenički poziv, borba za unaprjeđivanje i očuvanje kajkavskoga književnog jezika i prosvjetiteljski rad. Glavni medij njihova prosvjetiteljskoga djelovanja bili su kalendari⁴ koje su izdavali. Naime, Mikloušić je od 1813. do 1818. bio urednikom zagrebačkoga *Horvatskoga kalendara*, a tekstove objavljene u njemu većim je dijelom iskoristio priređujući svoj *Stoletni horvatski kalendar* (Zagreb, 1819.)⁵. Kristijanović je pak izdavao najpopularniji i najdugovječniji kajkavski kalendar *Danicu zagrebečku* (1834.–1850.) te pripremio dva pretiska ujakova stoljetnjaka: 1849. u Zagrebu i 1866. u Varaždinu.

Upravo su ta tri izdanja Mikloušićeva stoljetnjaka predmetom ovoga rada. Polazeći od činjenice da se Kristijanovićevo djelovanje vremenski podudara s narodnim preporodom i ilirskom jezičnom reformom kao i od činjenice da je Kristijanović bio najžešći protivnik iliraca, tri izdanja *Stoletnoga horvatskoga kalendara* analizirali smo na svim jezičnim razinama kako bismo utvrdili je li pod utjecajem jezičnopolitičkih okolnosti došlo do (namjerne ili nenamjerne) štokavizacije izvornoga Mikloušićeva teksta.

2. Mikloušićev *Stoletni horvatski kalendar* i njegova izdanja

Bogata kajkavska kalendarska tradicija dijelom je europske tradicije iz koje je potekla i na koju se većim dijelom oslanjala. Prvi stoljetnjaci u Europi nastaju još u 16. st. izrastavši iz popularnih pučkih jednogodišnjih kalendara. Neke od njih

² Slične tvrdnje nalazimo i u Kukuljević (1875: 57), Pasarić (1884: 337), Deželić (1925: 147), Prohaska (1919: 88), Šojat (1968: 12).

³ Pisma, doduše samo Kopitarova Kristijanoviću, u *Arhivu* objavio je Kukuljević (1875: 81–110). O toj temi v. Jembrih 1996. i Horvat 2001.

⁴ Dakako, uz Mikloušićev *Izbor dugovanj vsakovrsneh* (Zagreb, 1821.)

⁵ Punim naslovom *Ztolétni horvátzki kalendár do léta 1901. kasùchi*.

priređivali su i poznati znanstvenici svojega vremena kao što su bili Tycho Brahe i Johann Kepler.⁶

Kajkavski kalendari,⁷ uglavnom skromnijih literarnih dosega i nerijetko nastali prema stranim predlošcima, bili su u puku veoma popularno štivo. U njima objavljeni raznovrsni prilozi – od astronomskih i astroloških podataka preko gospodarskih i medicinskih savjeta do literarnih priloga – ilustriraju mnoge segmente tadašnjega društva. Kao što ističe Borić (2011: 90), različiti kulturni i znanstveni dosezi te religijska shvaćanja uvjetovali su i različite načine stvaranja funkcionalnoga i prihvatljivoga kalendarskog štiva za svakodnevnu uporabu te načine njegova prihvaćanja, širenja i primjene, pa se iz kalendara razabiru brojnost i sastav čitateljstva.

Proučavajući mjesto Mikloušićeva *Stoletnoga horvatskoga kalendara* u europskom kontekstu, Borić (2012: 96) je utvrdila da je nastao po uzoru na prvi stoljetni kalendar nazvan *Vječni kalendar* iz 1701.⁸ teologa i dobroga poznavatelja prirodnih znanosti i astronomije dr. Mauritiusa Knauera, opata samostana Langheim u okolici Bamberga.⁹ Za Mikloušićeva života sjeverozapadnom je Hrvatskom cirkuliralo više njemačkih izdanja Knauerova kalendara kojima se ovaj vjerojatno poslužio.

Prvo izdanje stoljetnjaka obaseže 253 stranice i trodijelno je ustrojeno. Započinje često citiranim predgovorom u kojem Mikloušić iznosi motive i ciljeve izdavanja kalendara, njegovu svrhu i načine korištenja te hvali narodni, *horvatski* jezik: „Naš horvatski jezik, ako gdo ali osebne reči ali složnost celoga govorenja prez vsake presuđe prav premisli, pred vnogemi drugemi dičiti se more da k dijačkomu, hoću reči najpoglavitešemu na svetu jeziku, najspodobneši je: rođeni Horvat svakoga jezika reči tak prikladno zgovarja, da njemu nigdar, kak drugeh jezikov znancem, sponesti se ne more, da vu zgovarjanju rečih drugoga jezika, navlastito dijačkoga, kakovo nespavno iz materinskoga svojega jezika zavlačenje bi se čulo, naj pako kojgoder drugoga jezika znanec kakovo govorenje iz dijačkoga vu svoj jezik prenese, nigdar tak složno, skoro od reči do reči, kak Horvat vu svoj jezik, toga včinil ne bude. Ne li, ada, vredno ovakov jezik preštímavati, obdelavati, ter kaj više knjig vu takovem van na svetlo davati?“¹⁰ (1819: III–IV).

---

⁶ Detaljnije v. Borić (2011: 65).

⁷ Nastajali su od polovice 17. do polovice 19. st. Detaljniji pregled v. Borić 2011.

⁸ O važnosti i utjecaju toga stoljetnjaka najbolje govori podatak da je uz *Bibliju* to bilo najraširenije izdanje njemačkoga govornog područja. Prema Borić (2012: 96) samo na njemačkome govornom području tijekom 18. i 19. st. Knauerov je stoljetnjak imao 220 izdanja. Taj je kalendar bio preveden i na češki i ruski, a rabio se u nizu zemalja jugoistočne Europe.

⁹ Mikloušiću su zasigurno bili poznati i raniji hrvatski, posebice kajkavski kalendari.

¹⁰ Naslove, primjere i citate donosimo u vlastitoj transkripciji. Ne transkribiramo samo primjere grafije i ortografije.

Nakon predgovora slijedi prvi dio, *Od dnevnika i njegovih strankih*, posvećen općim kalendarskim pitanjima. U drugom dijelu, naslovljenom *Znamenja nadojdućega čez leto vremena*, autor se bavi vremenskom problematikom: daje praktične naputke i savjete o vremenu, kalendar poslova u gospodarstvu razdijeljen na dvanaest mjeseci i različite pučke mudrosti o vremenu. Treći dio, *Kratki navuki za ljudi, konje, marhu, svinje, živad, pčele, vino, ocet i ostala na gospodarstvo spadajuća*, sadrži savjete za poboljšanje života puka (zdravstveni savjeti, savjeti o održavanju higijene, poljodjelske upute, praktički savjeti za kućanstvo). U prilogu (*Pridavek*) na kraju kalendara nalazimo poučnu pripovijest *Duhov zaklinjavci*, četiri pjesme (*Popevka od protuletja, Pesma od nestalnosti sveta, Batrivot vu tugi, Nestalnost sveta*) i tablice isplate kamata.

Već je rečeno da je nakon Mikloušićeve smrti njegov stoljetnjak uredio i još dva puta izdao Kristijanović. Izdanje iz 1849. u naslovu sadrži podatke da je riječ o novom izdanju Mikloušićeva kalendara i tko mu je priređivač: *Stoletni horvatski kolendar, ili Dnevnik stoletni od leta 1840. do leta 1940. kažući. Prvič po Tomášu Mikloušič, negdašnjem plebanušu vu Stenjevcu ispisan i na svetlo van dan; sada pako predelan i popravljen po I[gnacu] K[ristijanoviću], P. J. [podjašprištu]¹¹ i P. K. [plebanušu kapelskom]¹²*. To prvo Kristijanovićevo izdanje zbog grafičke organizacije teksta nešto je tanje (180 stranica), a iza samoga kalendara dodana je i *Knjiga mudrostih iz Sv. pisma Staroga zakona na horvatski jezik prenešena po Ignacu Kristijanović*.

Treće, varaždinsko izdanje, *Stoletni hrvatski kolendar ili dnevnik stoletni od leta 1840. do leta 1940. kažući. Izdao Tomaš Mikloušič, negdašnji župnik u Stenjevcu, sada pako predelan i popravljen po I[gnacu] K[ristijanoviću] s Knjigom mudrosti iz Svetoga pisma na horvatski jezik prenešenom. J. [jašprišt] i P[plebanuš]. K[apelski] već naslovno najavljuje pridodanu biblijsku knjigu.*

Postavlja se pitanje je li i ako jest, u kojoj je mjeri Kristijanović strukturno i sadržajno „predelao i popravio“ Mikloušićev stoljetnjak. U Kristijanovićevim izdanjima struktura izvornika većim dijelom ostaje neizmijenjena: iza predgovora slijede tri dijela (*Od dnevnika i njegovih strankih, Znamenja nadojdućega čez leto vremena, Kratki navuki za ljude, konje, marhu, svinje, živad, pčele, vino, ocet i ostala na gospodarstvo spadajuća*) i pjesme (*Popevka od protuletja, Pesma od nestalnosti sveta, Batrivot vu tugi, Nestalnost sveta, Pastirčica*) te pridodana *Knjige mudrosti*. Izostavljene su tablice kamatnoga računa i poučna pripovijetka *Duhov zaklinjavci*.

¹¹ Prema tumačenju O. Šojat (1962: 104).

¹² Prema tumačenju O. Šojat (1962: 104).

Kristijanović je, međutim, višestruko intervenirao i mijenjao sadržaj prvoga izdanja.

Osvremenio je glasoviti Mikloušićev predgovor izbacivši dva odlomka koji s obzirom na novonastalu jezičnu situaciju (uvođenje gajice i prevladavanje ilirske jezične koncepcije) više nisu bili relevantni. Prvi se odnosi na književnokajkavske grafijske osobitosti kao što su etimološko načelo pisanja dvoslova *dy* i *gy* i uporaba naglasnih znakova: „...na pravopisanje spada reč ispeljanu poleg korenite reči ravnati: ada v. p. *nahadyam*, ne pako *nagagyam*, *rodyen*, ne pako *rogyen* piše se ar korenite reči jesu *hoditi*, *roditi*. K pravopisanju spadaju takaj osebjuno nadslovki koje skoro nigdo, sudim iz neznanosti, ne potrebuje.“ (1819: VIII)¹³

Drugi izbačeni odlomak sadrži Mikloušićevu opomenu govornicima kajkavskoga da se ne odriču vlastita jezika i načina pisanja: „Jedino moje domoroce opominam da poleg vetomadnešega bludnoga nekojeh šlavonskoga jezika znancev namišljenja svoj horvatski jezik pomrzeti ne pustiju. Vsaki jezik ima sebi lastovite načine kaktigoder izgovaranja, tak i pisanja zato za slove *c* mehki glas pokazati, sam *c* neje zadosta, nego poleg staroga pravopisanja slova *z* pridati se mora, vu čem vre i Talijani i Francuzi i isti Dijaki nam peldu ostavili jesu. Spodobnem načinom za veznik *y* nikak sam samoglasnik *i* služiti ne more. Od toga više drugi put.“ (1819: VIII–IX)

Nadalje, Kristijanović u Mikloušićev popis svetaca dodaje još neke kao što su *Abakuš*, *Abercijuš*, *Adela* (1849: 38, 1866: 38). Također, u duhu ekumenizma, uz popis katoličkih blagdana donosi i popis „grčkih i ruskih svetaka“ (1849: 68–69, 1866: 68–69), a *Evangelijumima katolikov na sve nedelje, svetke i ostale gode celoga leta* dodaje i *Evangelijume kršćenikov grčkoga zakona na sve nedelje celoga leta* (1849: 73–76, 1866: 73–77).

Neke od Kristijanovićevih sadržajnih izmjena rezultat su novih znanstvenih spoznaja. Primjerice: *Zadnjič, pokehdob ne zdavna zvun spomenuteh 7 planet jošče tri nove, najmre: vu Angliji 1781. dan 13. sušca od Frica Herschl Uranuš, 1801. vu Palermu od zvezdoznanca Piacy Ceres i 1802. vu Bremiti varašu od Olbersa Palas znađene jesu, bi sledelo da, pokehdob planet najmenje je deset, ne sedmo, nego deseteto leto jednako bi bivalo, kaj vendar opčinskomu opaženju suprotivno je.* (1819: VI) > *Zadnjič pokehdob ne zdavna zvun spomenuteh 7 planetov jošče pet nove, najmre: vu Angliji 1781. dan 13 sušca od Frica Herschl Uranuš, 1801. vu*

¹³ Pri pisanju dvoslova *dy*, *gy* od sredine 18. st. neki se od kajkavskih pisaca (Muhli, Šilobod, Vranić) povode za etimologijom riječi. To načelo u pravopisnom dijelu svoje slovnice Kristijanović objašnjava ovako: „Da se ovdje ne bi griješilo, treba pozornost obratiti na izvođenje koje [sic. *koi*] je pravi vodič u ovom slučaju. Tako se piše: *rodyen*, geboren, jer dolazi od *rodim*, ich gebäre; *mozgyani*, das Gehirn, zato što dolazi od *mozg*, das Mark. U neizvjesnim se slučajevima piše *gy*.“ (Kristijanović 2012: 234)

Palermu od zvezdoznanca Piacy Ceres, 1802. vu Breml varášu od Olbersa Palas, od Herdinga vu Lilienthalu 1804. Juno i pak 1807. od Olbersa vu Breml varášu Vesta, najmenjši planeta znađene jesu, bi sledelo da pokehdob planetov najmenje je dvanajst, ne sedmo, nego dvanajsto leto leto jednako bi bivalo, kaj vendar općin-skomu opaženju suprotivno je. (1849: 5, 1866: 5)

3. Rezultati jezične analize

Iako se Kristijanović dugo protivio Gajevoj grafijskoj reformi, 1847. prestaje se koristiti književnokajkavskim slovopisom i prihvaća gajicu.¹⁴ Upravo se iz toga razloga njegova izdanja stoljetnjaka od Mikloušićeva najviše razlikuju na grafijskoj razini. Kristijanović, dakle, tipična književnokajkavska slovopisna rješenja zamjenjuje onima Gajevima: *cz > c* (*czélega* 1819: III > *céloga* 1849: 3, 1866: 3), *ch > č* (*réchi* 1819: III > *reči* 1849: 3, 1866: 3) ili *ć* (*gibuche* 1819: V > *gibuće* 1849: 4, 1866: 4), *y > i* (*Lyùbav Domovine, y selya nash* 1819: III > *Ljubav domovine, i želja naš* 1849: 3, 1866: 3), *dy > dj* (*rodyeni* 1819: III > *rodjeni* 1849: 3, 1866: 3), *ly > lj* (*lyùbav* 1819: III > *ljubav* 1849: 3, 1866: 3), *ny > nj* (*selénja* 1819: III > *zelenja* 1849: 3, 1866: 3), *sz > s* (*izvisziti* 1819: III > *izvisiti* 1849: 3, 1866: 3), *sh > š* (*nash* 1819: III > *naš* 1849: 3, 1866: 3), *s > ž* (*selya* 1819: III > *želja* 1849: 3, 1866: 3). Refleks jata označuje Gajevim „rogatim e“ (*Ztòlétni* 1819: III > *stolétni* 1849: 3, 1866: 3, *réchi* 1819: III > *reči* 1849: 3, 1866: 3), a iz književnokajkavskoga grafijskoga uzusa preuzima bilježenje slogotvornoga *r* slijedom *er* (*terszju* 1819: IV > *tersju* 1849: 4, 1866: 4, *vertu* 1819: IV > *vertu* 1849: 4, 1866: 4). U uporabi novih znakova, osobito onih kojima se njemu kao kajkavcu označuju nepoznati glasovi, Kristijanović često griješi (*bolje vrucha* 1819: VII > *bolje vručá* 1849: 5, 1866: 5).

Valja se osvrnuti i na jednu izmjenu naznačenu već u naslovu izdanja iz 1866. Naime, oblike *Horvat* i *horvatski*, koji se rabe u izdanjima iz 1819. i 1849., Kristijanović u onome iz 1866. mijenja u *Hèrvat* i *hèrvatski* (*horvatski* 1819: III > *horvatski* 1849: 3 > *hèrvatski* 1866: 3, *Horvát* 1819: III > *Horvat* 1849: 3 > *Hèrvat* 1866: 3).

Polifunkcionalni, standardizirani idiom koji je jezikom pismenosti na području sjeverozapadne, kajkavske, Hrvatske bio od 16. st. do formiranja hrvat-

¹⁴ Percan (1984: 91) pretpostavlja da je Kristijanović shvatio da je borba za kajkavski izgubljen i da se ne može nositi s novim naraštajima.

Moguće je, međutim, i da je Kristijanović smrću tiskara Franje Župana 1847. – koji je također bio veliki pobornik književne kajkavštine i književnokajkavskoga slovopisa – ostao bez tog oblika „tehničke“ potpore.

skoga standardnog jezika štokavske osnovice, kajkavski književni i kulturni djelatnici različito su nazivali¹⁵, no tijekom 18. i 19. st. prevladava naziv *horvatski* (od Muliha do Mikloušića i Đurkovečkoga). Prema *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* oblik *horvatski*¹⁶ potvrđen je u Habelićevu i Belostenčevu rječniku te u tekstnim izvorima od Vramca pa sve do 19. stoljeća. Oblik *hrvatski*,¹⁷ u skladu s književnokajkavskim grafijskim uzusom pisano kao *hervatzki*, potvrđuje se kod Vitezovića, Zrinskoga i u naslovu Kristijanovićeve izdanja stoljetnjaka. Kristijanović inače u svojim djelima rabi isključivo oblike *horvatski*, za označavanje kajkavštine, i *Horvat*, za označivanje njezinih govornika.¹⁸ Iako su ilirci nakon zabrane ilirskoga imena 1843. sve češće rabili naziv *hèrvatski*, pa je došlo i do njegova semantičkoga proširenja jer se njime označivalo ne samo kajkavce, već sve stanovnike Trojedne kraljevine, smatramo da je u Kristijanovićeve slučaju uporaba oblika *Hèrvat* i *hèrvatski* samo grafijska konvencija koju preuzima pod ilirskim utjecajem.

Dok Mikloušić genitiv množine s nultim nastavkom dosljedno označuje uporabom apostrofa i finalnoga *h*, slijedeći time uzus svojega vremena¹⁹ priređujući nova izdanja njegova stoljetnjaka, Kristijanović to ne čini (*dugoványh* 1819: IV > *dugovanj* 1849: 4, 1866: 4, *leth* 1819: IV > *let* 1849: 4, 1866: 4). Zanimljivo je, međutim, da je Kristijanović²⁰ u svojim ranijim djelima (primjerice u *Blagorečjima* iz 1831.) također genitiv množine s nultim nastavkom označivao uporabom apostrofa, dok je u kasnijim djelima (primjerice u Ezopovim basnama iz 1843.) od njega odustao.²¹

Na pravopisnoj razini Kristijanović također intervenira u Mikloušićev tekst. Tako je uporaba velikoga i maloga početnoga slova u Kristijanovićeve izdanjima bliža pravilima što ih propisuje u ono doba važeći pravopis *Naputčenje za*

¹⁵ v. Stolac (1995:331–332).

¹⁶ <http://kajkavski.hr/pretraga/?q=horvatski>

¹⁷ <http://kajkavski.hr/pretraga/?q=hrvatski>

¹⁸ Primjerice u naslovu 1826. *Način vu vseh življenja dogodajih vsigdar zadovoljnomu biti, negda po Ant. Alfons. od Sarsa vu francuskom, sada horvatskom jeziku po Ignaciju Kristijan vu Gornjom varašu zagrebečkem s. Marka kapelanu ispisan.*

¹⁹ Istu praksu nalazimo kod Krizmanića i Lovrenčića.

²⁰ Kristijanović je takvu praksu čak opisao u svojoj slovnici:

„Najnoviji jezikoslovci u genitivu množine gdje se ne izgovara *ih*, stavljaju *h*, a ispred njega apostrof kao znak da se *i* izostavlja. U tom se slučaju *h* ne izgovara: npr. *ova kokoš*, die Henne, *oveh kokoš*’*h*, den Hennen; *ova kokoš*’*h*, den Hennen; *ova žaba*, der Frosch, *oveh žab*’*h*, der Frösche.“ (Kristijanović 2012: 235)

²¹ To su pokazala istraživanja provedena u okviru projekta *Ignac Kristijanović – zaboravljeni dragulj kajkavskoga književnog jezika* koji se provodi na Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

<http://ihjj.hr/projekt/ignac-kristijanovic-ndash-zaboravljeni-dragulj-hrvatskoga-kajkavskoga-knjizevnog-jezika/88/>

horvatski prav četeti i pisati iz 1808. (*domorodni Jezik* 1819: III > *domorodni jezik* 1849: 3, 1866: 3, *Ztòlétni Dnevnik* 1819: III > *stolétni dnevnik* 1849: 3, 1866: 3, *Horvátzki Jezik* 1819: III > *hèrvatski jezik* 1849: 3, 1866: 3, *na Szvétu Jeziku* 1819: III > *na svéta jeziku* 1849: 3, 1866: 3).²²

Što se tiče sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja, Kristijanović također odstupa od Mikloušićeve prakse pišući povratnu zamjenicu odvojeno od glagola (*dichitisze more* 1819: III > *dičiti se more* 1849: 3, 1866: 3, *zponeztisze nemore* 1819: III > *sponesti se nemore* 1849: 3, 1866: 3), dok riječcu *naj* bilježi sastavljeno s komparativnim oblikom (*naj poglaviteshemu* 1819: III > *najpoglavitešemu* 1849: 3, 1866: 3, *naj zpodobneshi* 1819: III > *najspodobneši* 1849: 3, 1866: 3). Međutim, sastavljenim pisanjem niječnice i riječce *li* (*nestima* 1819: V > *neštima* 1849: 4, 1866: 4, *jeli hladno* 1819: IV > *jeli hladno* 1849: 4, 1866: 4) nadovezuje se na književnokajkavsku tradiciju. Isto vrijedi i za pisanje prijedloga *k*, *v* i *z* koje se s riječju koja slijedi povezuje spojnicom (*k-Diachkomu* 1819: III > *k-diačkomu* 1849: 3, 1866: 3, *v-Jeszen* 1819: IV > *v-jesen* 1849: 4, 1866: 4, *z-pervém dnèvom* 1819: VII > *s-pèrvem* 1849: 4, 1866: 5).

Kristijanović zadržava i Mikloušićevu interpunkciju čijim je obilježjem i – iz današnje perspektive – hipertrofirana uporaba zareza (*Gdo nezpoznáva, da y Mészecz, koi kakti nam najblisesha, y okolo Szvéta nashega szamo obrachajúchasze Zvézda na vsza zemlyorastja vszako szlédnye léto pretèse sze?* 1819: V–VI > *Gda nespoznava, da i mësec, koi kakti nam najbližneša, i okolo svéta našega samo obračavajuća se zvězda na vsa zemljorastja vsako slédnje léto preteže se?* 1849: 4, 1866: 4). Naime, u književnokajkavskim je tekstovima interpunkcija po uzoru na latinsku gramatička, što znači da je u usporedbi s današnjim uzusom bitno češća. To, međutim, nije samo obilježje književnokajkavske grafije, već je riječ o maniri prisutnoj u većini europskih književnosti onoga vremena, pa i njemačkoj koja je uvelike utjecala na kajkavsku.²³ I Mikloušić i Kristijanović na tragu takve tradicije unutar složene rečenice zarezom razdvajaju sve rečenice.

Kristijanović je Mikloušićev tekst mijenjao i na fonološkoj razini. Neke od intervencija prisutne su u oba njegova izdanja stoljetnjaka, a neka samo u drugom. Također se samo neke od njih mogu interpretirati kao približavanje štokavskome idiomu, tj. štokavizaciju.

Primjerice, dok u izdanju iz 1849. Kristijanović ostavlja Mikloušićeve ekavske reflekske jata u niječnim oblicima glagola *biti*, u izdanju iz 1866. dosljedno ih mijenja u ikavske (*nesu* 1819: 149 > *nesu* 1849: 144 > *nisu* 1866: 139, *neje* 1819: 150 > *neje* 1849: 145 > *nije* 1866: 139). Iako su u književnoj kajkavštini prisutna

²² Pravila v. *Naputčenje* (2004: 22–23).

²³ V. Šojat (2009: 100).

oba refleksa, oblici s ikavskim refleksom su i dijelom štokavskoga idioma, pa je takvim zahvatima tekst približen štokavskome.

U izdanju iz 1866. Kristijanović povremeno skup *vn* mijenja u *mn* (*vnogeh* 1819: III > *mnogeh* 1866: 3 ali *vnogémi* 1819: III > *vnogemi* 1866: 3), čime tekst štokavizira. Međutim, kako je riječ o veoma rijetkoj intervenciji, moguće je da je riječ o tiskarskoj pogrešci.

Za kajkavski književni jezik tipično je da se predmetak *sb-* reflektirao kao *ze-*,²⁴ što je potvrđeno u Mikoušićevu stoljetnjaku i u prvom Kristijanovićevu izdanju. Međutim, u izdanju iz 1866. taj se predmetak ostvaruje kao *za-* (*zesuši* 1819: 147 > *zesuši* 1849: 143 > *zasuša* 1866: 138), što se može smatrati približavanjem štokavskome idiomu. Utjecajem štokavskoga može pripisati i *o* kao refleks nazala u pojedinim leksemima. Naime, dok Mikloušić rabi leksem *sobota*, a isti nalazimo u prvom Kristijanovićevu izdanju, u izdanju iz 1866. potvrđen je oblik *subota* (*sobota* 1819: 5 > *sobota* 1849: 10 > *subota* 1866: 10).

U oba izdanja stoljetnjaka koja je priredio, Kristijanović za razliku od Mikloušića gotovo beziznimno bilježi protezu (*v* *kojem dohađaju* 1819: 5 > *vu* *kojem dohađaju* 1849: 9, 1866: 9, *v* *jesen* 1819: 14 > *vu* *jesen* 1849: 13, 1866: 13). Tu se Kristijanović povodi za savjetom iz *Napučenja* koji kaže da je bolje pisati i izgovarati *vu* nego *v* (*Naputčenje* 2004: 29).

Kristijanović, nadalje, u oba svoja izdanja preferira palatalizirane oblike (*menše* 1819: 2 > *menjše* 1849: 8, 1866: 8, *želim* 1819: IV > *željim* 1849: 3, 1866: 3). Iako je depalatalizacija *lj* i *nj* svojstvena nizu kajkavskih organskih govora, u književnokajkavskim se izvorima javljaju i palatalizirani i nepalatalizirani oblici. Šojat (2009: 23) ukazuje na to da se palatalnost tih glasova u razgovornoj bazi kajkavskoga književnog jezika, u zagrebačkoj kajkavštini, očuvala sve do polovice prošloga stoljeća. Takvim zahvatom, dakle, Kristijanović ne štokavizira svoj tekst već samo rabi drugu književnokajkavsku varijantu.

Naša je analiza pokazala da Kristijanović i na morfološkoj razini mijenja Mikloušićev tekst²⁵. Dvije intervencije u imeničke deklinacije odnose se na genitiv množine. Mikloušićev nulti nastavak u genitivu množine imenica muškoga roda dosljedno se mijenja u nastavak *-ov* (*planet* 1819: VI > *planetov* 1849: 5, 1866: 5, *let* *ima 12 mesec* 1819: 6 > *let* *ima dvanajst mesecov* 1849: 10, 1866: 10, *na 12 mesec* 1819: 4 > *na 12 mesecov* 1849: 9, 1866: 9). Kako se stariji ništični nastavak, uobičajen u prvim književnokajkavskih autora 16. st., u tekstovima od 17. do 19. st. očuvao samo u nekim riječima (*bez penez, pet mesec, deset dukat*),²⁶

²⁴ Poluglas se reflektirao kao *e*, dok je *s* > *z*, kao što je i inače tipično za taj prijedlog u kajkavskome. V. Šojat (2009: 38).

²⁵ Prikazat ćemo samo česte i uglavnom dosljednije izmjene.

²⁶ Detaljnije v. Šojat (2009: 49).

Kristijanović stariji i rjeđi nastavak zamjenjuje onim u njegovo vrijeme uobičajenijim i češćim.

Kristijanović također dosljedno u oba svoja izdanja Mikloušićev nastavak *-eh* u genitivu množine imenica ženskoga roda *e*-deklinacije mijenja u *-ih* (22 *šezdesetkeh* 1819: 3 > 22 *šezdesetkih* 1849: 8, 1866: 8). U kajkavskome književnom jeziku za taj padež alterniraju nulti nastavak i *-ih* preuzeto iz *i*-deklinacije. Dok je kod prvih kajkavskih pisaca u 16. st. nastavak *-ih* veoma rijedak, tijekom 17. st. postaje nešto češći, iako se tipičnim smatra ništični nastavak.²⁷ Kristijanović u svojoj slovnici navodi oba nastavka, ali spominje i da je ništični nastavak češći.²⁸ Nastavak *-eh*, koji rabi Mikloušić, „osamljen je nastavak“ (Šojat 2009: 55) genitiva množine imenica *i*-deklinacije, pa ga Kristijanović mijenja slijedeći uzus književne kajkavštine. Osim toga Kristijanović u svojoj slovnici pišući o genitivu množine pridjeva pojašnjava: „Genitiv ima dva završetka, *eh* i *ih*, od kojih se *eh* češće koristi jer je *ih* specifičniji za imenice.“ (Kristijanović 2012: 60). Njegova se intervencija oslanja stoga i na to pravilo.²⁹

Kristijanović nadalje nastavak *-eh* za lokativ množine imenica muškoga roda *a*-deklinacije koji rabi Mikloušić, mijenja u *-ih* (*pri Horvateh* 1819: 5 > *pri nas Horvatih* 1849: 9 > *pri nas Hrvatih* 1866: 9). Oba su nastavka prisutna u kajkavskome književnom jeziku. Navode ih kajkavske slovnice, a u tekstovima se rabe s različitom učestalošću. Primjerice, kod Pergošića je potvrđen samo *-eh*, dok kod Milovca dominira nastavak *-ih*.³⁰ Tijekom 19. st. ipak je prevladao nastavak *-ih*³¹ koji Kristijanović u svojoj slovnici donosi u tabličnom prikazu *a*-deklinacije (*pri gospodarih*).³² Međutim, u napomenama uz padeže u množini spominje i *-eh*: „Lokativ završava na *eh* ili *ih*. Obično se, kako bi se imenice lakše razlikovale od pridjeva, u imenica upotrebljava završetak *ih*, a u pridjeva *eh*, premda ta razlika nije općevažea.“ (Kristijanović 2012: 37). On, dakle, Mikloušićev nastavak mijenja oslanjajući se na uzus svojega vremena i s namjerom jasnijeg razlikovanja imenica i pridjeva.

Kristijanović dosljedno mijenja i Mikloušićeve nastavke za lokativ jednine imenica *e*-deklinacije (*na vode kuhaj* 1819: 151 > *na vodi kuhaj* 1849: 146, 1866: 141). U tome padežu od prvih književnokajkavskih izvora alterniraju nastavci *-e*

²⁷ V. Šojat (2009: 54).

²⁸ Genitiv završava na *ih*, no ipak se u većini imenica to *ih* izostavlja, kao *duša*, die Seele, *duš*, der Seelen; *riba*, der Fisch, *rib*, der Fische; *ptica*, der Vogel, *ptic*, der Vögel. (Kristijanović 2012: 39).

²⁹ Istraživanje Schubert i Štebih Golub (2020: 342) pokazalo je da Kristijanović za genitiv množine pridjeva rabi isključivo nastavak *-eh*, što znači da citirano pravilo i provodi.

³⁰ Podatci prema Šojat 2009: 50.

³¹ Isto.

³² V. Kristijanović (2012: 35).

i *-i*. Dok kod Pergošića prevladava nastavak *-e*, u Vramčevim se djelima ujednačeno pojavljuju oba nastavka.³³ Tijekom kasnijih stoljeća prisutna su oba nastavka, s time da u 17. i 18. st. preteže nastavak *-e*, a u 19. st. *-i*.³⁴ Prema rezultatima istraživanja provedenoga u okviru projekta *Ignac Kristijanović – zaboravljeni dragulj kajkavskoga književnog jezika* u Kristijanovićevim djelima prevladava nastavak *-i*, što znači da je izmjena motivirana manirom Kristijanovićeva vremena u skladu s kojom je bio i njegov osobni uzus.

Kristijanovićeve intervencije u Mikloušićev izvornik na sintaktičkoj razini odnose se ponajprije na promjene u redu riječi, točnije na položaj glagola. Red riječi je u kajkavskome književnom jeziku bio slobodan, pa se njegove izmjene ne mogu smatrati „ispravljenjem“ u normativnome smislu, već ih valja interpretirati kao autorov stilski odabir. Jedno od obilježja reda riječi u književnoj kajkavštini jest da se glagol na kraju rečenice nalazi češće no u suvremenom jeziku.³⁵ Iako je takav položaj bogato potvrđen i u Kristijanovićevim tekstovima, on povremeno mijenja Mikloušićeve rečenice prebacivanjem glagola prema naprijed (*Da pako i za buduća vremena zbog onih malcev falinga ne bude, skupa dokončal je da akoprem vsako četrto leto prestupno bude...* 1819: 4 > *Da pako i za buduća vremena zbog onih malcev falinga ne bude, skupa je dokončal da akoprem vsako četrto leto bude prestupno...* 1849: 9, 1866: 9).

Na leksičkoj je razini najlakše zamijetiti zamjenu već u samome naslovu: Mikloušićev je *kalendar* postao Kristijanovićevim *kolendarom*. Zanimljivo je da Kristijanović u bilješki³⁶ čak donosi objašnjenje što *kolendar* jest: „Reč ‘kalendar’ izvada se od dijačke reči ‘kalendae’ z kojum Rimljani jesu nazivali prvi dan svakoga meseca. ‘Kalendae’ pako ispeljava se od starinske reči ‘kalo’ ‘ja zovem’ kajti pri Rimljanih aldovniki vsaki mesec mladi mesec jesu prezivali. Ar onda doklam jošče ni bilo kolendarov jesu morali aldovniki streči na mladi mesec i njega mahom velikomu aldovniku nazvestiti. Ov je onda aldov podal, ljudstvo vu večnicu skuppezval i njim obznanil mlaj.“ (1849: 7, 1866: 7)

Prema *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* oba su leksema potvrđena u književnokajkavskim izvorima, ali je *kalendar*³⁷ uobičajeniji. Naime, od rječničkih izvora bilježe ga Belostenčev, Jambrešićev i Patačićev rječnik, a nalazimo ga i u tekstnim izvorima od 18. do 20. st., dok se leksem *kolendar*³⁸ potvrđuje upravo u Kristijanovićevu izdanju Mikloušićeva stoljetnjaka i u Krležinim

³³ V. Šojat (2009: 53).

³⁴ V. Šojat (2009: 53).

³⁵ V. Šojat (1960: 44).

³⁶ Bilješka je izvorna Kristijanovićeva, ne nalazimo je u Mikloušićevu izdanju.

³⁷ <http://kajkavski.hr/pretraga/?q=kalendar>

³⁸ <http://kajkavski.hr/pretraga/?q=kolendar>

Baladama. Prema Akademijinu rječniku riječ *kalendar* je rasprostranjenija,³⁹ dok se kao izvor riječi *kolendar* spominje samo Šulekov rječnik. Ta se leksička zamjena, dakle, ne može smatrati približavanjem štokavskome, već je interpretiramo kao Kristijanovićev stilski odabir.

Zanimljive i spomena vrijedne su i leksičke zamjene koje se odnose na nazive mjeseca.

Hrvati su, naime, došavši na ove prostore preuzeli rimski kalendar s latinskim nazivima koje su adaptirali.⁴⁰ Na taj su način nastali i kajkavski latinizmi *januarijuš*, *februarijuš*, *martijuš*, *apriliš*, *majuš*, *junijuš*, *julijuš*, *augustuš*, *september*, *oktober*, *november* i *december*, potvrđeni u sva tri izdanja stoljetnjaka. Po primanju kršćanstva nastaju i narodni nazivi vezani uz crkvene blagdane kao što su *svečanj* (po Svijećnici), *jurjevščak*, *ivanjščak*... Treću skupinu naziva čine oni motivirani meteorološkim prilikama određenoga doba godine ili poljodjelskim poslovima vezanima uz taj mjesec, primjerice *prezimec*, *traven*, *kolovožnjak*...

Sam Mikloušić nastanak naziva mjeseci objašnjava ovako: „Meseći pri nas Horvateh imenuju se ali od svetkov ali vremena v kojem dohađaju.“ (1819: 5) U skladu s tim, uz već navedene latinizme, rabi dvije skupine naziva mjeseci: one motivirane imenima svetaca i crkvenih blagdana te one motivirane vremenom ili vrstom poljodjelskih poslova. Prikazujemo ih tablično.

prema imenima svetaca /crkvenih blagdana	prema vremenu/vrsti poljodjelskih poslova
<i>malobožičnjak, pavlovščak</i>	<i>prezimec</i>
<i>svečen</i>	<i>veljak</i>
<i>gregurjevščak</i>	<i>sušec, protuletnjak</i>
<i>jurjevščak</i>	<i>traven</i>
<i>filipovščak</i>	<i>rožnjak, sviben</i>
<i>ivanščak</i>	<i>klasen</i>
<i>jakopovščak</i>	<i>srpen</i>
<i>velikomešnjak</i>	<i>kolovožnjak</i>
<i>malomešnjak</i>	<i>rujen, jesenščak</i>
<i>miholjščak</i>	<i>listopad</i>
<i>vsesvečak</i>	<i>veternjak, zimščak</i>
<i>velikobožičnjak</i>	<i>gruden</i>

³⁹ Navode se već potvrde kod Mikalje i Stulića.

⁴⁰ Detaljnije v. Borić (2012: 117).

Kristijanović, međutim, osim tih naziva u svojim izdanjima stoljetnjaka donosi i nazive kao što su *prosinec/prosinac, travanj, svibanj, srpanj, kolovoz, rujan, studeni*.

Iako ti nazivi korespondiraju s nazivima mjeseca koji se rabe u suvremene standardnome hrvatskom jeziku, a koji su nakon hrvatskoga narodnog preporoda u standardni jezik štokavske osnovice preuzeti iz Kanižlićeve *Svete Rožalije* (Beč, 1780.) i Reljkovićeve *Kućnika* (Osijek, 1796.),⁴¹ također su i dijelom književnokajkavskoga nazivlja. Primjerice, naziv *kolovoz* potvrđuje se u Jambrešićevu i Patačićevu rječniku, u Vitezovićevim kalendarima i drugim izvorima sve do 19. stoljeća. Naziv *prosinec* u kajkavskome književnom jeziku može označivati prvi, ali i dvanaesti mjesec u godini. Potvrđen je i u svim velikim književnokajkavskim rječnicima (Habdelić, Belostenec, Jambrešić, Patačić) kao i u tekstnim izvorima od 17. st. nadalje.

Uvođenjem tih naziva Kristijanović se možda i približava novome standardnome jeziku ilirske koncepcije, no i dalje rabi književnokajkavsko leksičko blago. Smatramo vjerojatnijim da nije riječ o kakvoj namjernoj štokavizaciji, već o uporabi kajkavskih naziva koji su u to vrijeme bili češći.

4. Zaključak

Naše je istraživanje pokazalo da je Kristijanović priređujući svoja izdanja Mikloušićeva stoljetnjaka na različite načine i na različitim jezičnim razinama intervenirao u tekst. Iako je strukturu *Stoletnoga horvatskoga kalendara* uglavnom ostavio neizmijenjenu, sadržaj kalendara prilagođavao je jezičnopolitičkim promjenama i novim znanstvenim spoznajama. Kristijanovićeva se izdanja stoljetnjaka od izvornika najviše razlikuju na grafijskoj razini jer su otisnuta gajicom. Na fonološkoj je razini moguće razlikovati nekoliko tipova intervencija. Dok se zamjena Mikloušićevih nepalataliziranih oblika palataliziranima može interpretirati kao Kristijanovićev stilski odabir, a zamjenu prijedloga *v > vu* kao prilagođavanje teksta suvremenom jezičnom stanju i slijeđenjem tada aktualnoga pravopisa, zamjene predmetka *ze- > za-* i skupa *vn > mn* ukazuju na štokavski utjecaj. Zamjena ekavskoga refleksa jata ikavskim u negiranim oblicima glagola *biti* provedena u izdanju iz 1866., budući da oba oblika pripadaju književnoj kajkavštini, ne mora ukazivati na namjernu štokavizaciju teksta, već je moguće da je riječ o uzusu običajenijem za ono vrijeme.

---

⁴¹ Detaljnije v. Borić (2012: 121).

Zamjene na morfološkoj razini (primjerice zamjene nastavaka u genitivu množine imenica muškoga i ženskoga roda) nisu rezultat štokavizacije. Kristijanović jedne književnokajkavske oblike mijenja drugima, tipičnijima za njegovo vrijeme.

Zahvati na sintaktičkoj razini odnose se na promjene u redu riječi, što je rezultat Kristijanovićeva stilskoga odabira.

Leksičke su izmjene veoma rijetke i ne valja ih, čak ni kada Kristijanović rabi lekseme zajedničke kajkavskome i štokavskome, interpretirati kao namjernu štokavizaciju. Smatramo da je Kristijanović rabio one kajkavske varijante koje su bolje odgovarale uzusu vremena u kojem je stvarao.

Vrela

1819. *Ztolétni horvátzki kalendár do léta 1901. kasùchi po Thom. Miklóshichu, Plebanushu vu Ztényevczu izpiszan, y na svétlo vàn dàn.* Zagreb. Novoselska tiskara.

1849. *Stolétmi horvatski kolendar, ili Dnevnik stolétmi od léta 1840 do léta 1940 kažući. Pervić po Tomášu Mikloušić, negdašnjem plebanušu vu Stenjevcu ispisan i na svétlo van dan; sada pako predélan i popravljen po I. K. P. J. i P. K.* Zagreb. Braća Župan.

1866. *Stolétmi hèrvatski kolendar ili Dnevnik stolétmi od léta 1840 do léta 1940 kažući. Izdao Tomaš Mikloušić, negdašnji župnik u Stenjevcu, sada pako predélan i popravljen po I. K. P. J. i P. K.* Varaždin. Platzer i sin.

2004. [1808.] *Naputčenje za horvatski prav četeti i pisati. Naputak za pravilno hrvatski čitati i pisati.* Ur. Jembrih, Alojz. Hrvatska udruga „Muži zagorskog srca“. Donja Stubica.

Kristijanović, Ignac. 2012. *Gramatika horvatskoga narječja.* (Prijevod slovnice *Grammatik der kroatischen Mundart.* Gramatiku prevela i napisala popratnu studiju Barbara Štebih Golub.). Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Literatura

Borić, Marijana. 2011. Kajkavski kalendari u dopreporodnom razdoblju. Ur. Alojz Jembrih. *Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzoru. III. zbornik radova sa znanstvenih skupova Krapina 2010. i 2011. godine.* Hrvatska udruga Muži zagorskoga srca. Zabok. 61–94.

Borić, Marijana. 2012. Stoljetni kalendari Tomaša Mikloušića. Ur. Alojz Jembrih, Barbara Štebih Golub. *Tomaš Mikloušić. Zbornik radova.* Grad Jastrebarsko. Jastrebarsko. 89–127.

Deželić, Velimir, 1925. *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 135. – 1925.* Hrvatski štamparski zavod d. d. Zagreb.

Fancev, Franjo. 1933. *Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga prepороda (1790–1832).* Građa za povijest književnosti hrvatske 12. JAZU. Zagreb.

Horvat, Vladimir. 2001. Kristijanović i Kopitar. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 12/13. 195–203.

Jembrih, Alojz. 1996. „Kopitarove spekulacije o kajkavskom književnom jeziku u pismima Ignacu Kristijanoviću.“ Ur. Joža Skok, Miroslav Šicel, Antun Šojat. *Kajkavski zbornik. Izlaganja na Znanstvenom skupu o kajkavskom narječju i književnosti u Zlataru 1994. godine.* Narodno sveučilište Ivan Goran Kovačić. Zlatar. 9–21.

Jembrih, Alojz. 2001. Ignac Kristijanović i njegovo mjesto u kajkavskom književno-jezičnom krugu 19. stoljeća. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin* 12/13. 227–243.

Jembrih, Alojz; Štebih Golub, Barbara. 2012. *Tomaš Mikloušić. Zbornik radova*. Grad Jastrebarsko. Jastrebarsko.

Kukuljević Sakcinski, Ivan. 1860. *Bibliografija Jugoslavenska. Knjiga prva. Bibliografija Hrvatska*. Dragutin Albrecht. Zagreb.

Kukuljević, Ivan. 1875. Prinesci za povjest književnosti hrvatske. *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* 12. 51–110.

Pasarić, Josip. (J. P-ć). 1884. Ignjat Kristijanović. *Vienac* 16 /21. 337–338.

Pasarić, Josip. (J. P-ć). 1935. Posljednji borac za kajkavštinu. *Zagorski list* 2/38. 2.

Perčan, Josip. 1984. Ignac Kristijanović (1796–1884) i njegov pokušaj prevođenja Svetoga pisma. *Bogoslovska smotra* 54 /1. 88–103.

Prohaska, Dragutin. 1919. *Pregled književnosti hrvatske i srpske. Knjiga I. (do realizma 1880.)*. Kraljevska zemaljska tiskara. Zagreb.

Schubert, Bojana; Štebih Golub, Barbara. 2020. Norma i praksa: praktciraju li kajkavski gramatičari pisci normu iz svojih gramatika u vlastitim književnim djelima? Ur. Maja Glušac. *Od norme do uporabe 2: Zbornik sa znanstvenoga skupa Od norme do uporabe 2 održanoga 28. i 29. rujna 2018. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku. Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*. Hrvatska sveučilišna naklada. Osijek. 326–364.

Stolac, Diana. 1995. Standardizacijski procesi u kajkavskome književnom jeziku. *Filologija* 24/25. 331–338.

Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice hrvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Šojat, Olga. 1960. O stilu Ignaca Kristijanovića. *Umjetnost riječi* 43/4. 39–55.

Šojat, Olga. 1962. Život i rad Ignaca Kristijanovića. *Rad JAZU* 11. 63–114.

Šojat, Olga. 1968. Ignac Kristijanović i Danica zagrebečka. *Kaj* 1/1. 11–27.

Šojat, Olga. 1977. *Pregled hrvatske kajkavske književnosti od polovine 16. do polovine 19. stoljeća i jezično-grafijska borba uoči i za vrijeme ilirizma. Hrvatski kajkavski pisci I*. PSHK. Matica Hrvatska, Zora. Zagreb. 11–69.

Tkalčić, Ivan. (Iv. Tklč). 1884.a. *Pozor*. 14/ 118, 21 , V. 2.

Tkalčić, Ivan. (Iv. Tklč). 1884.b. *Pozor*. 14/119, 23 , V. 2.

Mrežni izvori

<http://kajkavski.hr/pretraga>

THE THREE EDITIONS OF THE *STOLETNI HORVATSKI KALENDAR*

By Barbara Štebih Golub, Zagreb

Summary

This paper puts in its focus the three editions of the „Stoletni horvatski kalendar“ by Mikloušić, i.e. the original published in 1819, and the two reprints, first one in 1849 and the later in 1866, both edited by Ignac Kristijanović. On the basis of their comparison, in addition to answering other questions, we offer an answer to the question to which extent Kristijanović changed the original by Mikloušić and did he, in following the language policy of the his contemporary circumstances, štokavized the literary Kajkavian of Mikloušić.

Key words: Mikloušić, Kristijanović; editions of Stoletni horvatski kalendar; language changes